

فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی (سال دهم، شماره ۴ «پیاپی ۳۶» زمستان ۱۳۹۵، صفحات ۱۰۰-۷۵)

رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام^۱

باقر درویشی*، مهدی امیدی**، فرشته عصمت⁺

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۵/۱۸ تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۰/۰۲

چکیده

هدف این مقاله بررسی رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی با استفاده از مدل ون پراگ و همکاران (۲۰۰۳) است. بدین منظور، رضایت‌مندی از زندگی به صورت تابعی از رضایت‌مندی شغلی، مالی، سلامت، مسکن، اوقات فراغت و محیط زندگی مدل‌بندی شده و به روش COLS و بر اساس داده‌های حاصل از پرسش‌نامه برای نمونه‌ای به حجم ۱۸۰ نفر متشکل از کارمندان و اعضای هیأت علمی دانشگاه ایلام برآورد شد. نتایج بررسی برای کل نمونه و کارمندان نشان داد که رضایت‌مندی از زندگی تابعی از رضایت‌مندی در حوزه‌های مالی، سلامت و محیط زندگی است، اما در مورد اعضای هیأت علمی تنها رضایت‌مندی مالی تأثیر معناداری بر رضایت‌مندی کل دارد. همچنین نتایج حاصل از مدل‌های رضایت‌مندی در ابعاد مختلف زندگی بیانگر آن است که عدم رضایت از زندگی را نمی‌توان تنها با مؤلفه‌های درآمدی تبیین کرد. بر این اساس به نهادهای حمایتی توصیه می‌شود که از برنامه‌های رفاهی صرفاً مالی پرهیز نموده و به جای آنها بسته‌های حمایتی جامع‌تری را تدوین کنند.

طبقه‌بندی JEL: C23, C25, I31

واژگان کلیدی: رفاه ذهنی، اندازه‌گیری رضایت‌مندی، رضایت‌مندی از کل زندگی.

^۱ این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد فرشته عصمت با راهنمایی دکتر باقر درویشی در دانشگاه ایلام می‌باشد.

Darvishi_b@yahoo.com

* استادیار اقتصاد دانشگاه ایلام (نویسنده مسئول)، پست الکترونیکی:

Omidi_280@yahoo.com

** استادیار آمار دانشگاه ایلام، پست الکترونیکی:

Fr.esmat@yahoo.com

⁺ کارشناس ارشد علوم اقتصادی، پست الکترونیکی:

۱. مقدمه

در چند دهه اخیر، مفهوم رفاه اجتماعی بسیار دگرگون شده است؛ قبل از دهه ۱۹۷۰ دیدگاه "گفتمان مادی" غالب بود و تنها مقولات سنجش‌پذیر مادی در تابع رفاه اجتماعی وارد می‌شدند؛ اما در دهه‌های بعدی محققان دریافته‌اند که درآمد به عنوان شاخص اندازه‌گیری رفاه، خام و ناتمام است؛ به طوری که در دهه ۱۹۸۰ رفاه به صورت مجموعه‌ای از اقدامات و خدمات گوناگون عمومی برای غلبه بر مشکلات اجتماعی تفسیر شد و در دهه ۱۹۹۰ رفاه اجتماعی به مجموعه شرایطی گفته می‌شد که در آن خشنودی انسان مطرح است (عباسیان و نسرین دوست، ۱۳۹۱). به عنوان مثال، گوئدهارت و همکاران^۱ (۱۹۷۷)، ون پراگ و کاپتین^۲ (۱۹۸۰) رفاه را به صورت «یک احساس روانی» تعریف کردند.

کیس و دیتون^۳ (۲۰۰۲)، دویچ و سیلبر^۴ (۲۰۰۵)، معصومی^۵ (۱۹۸۶) و اسلاوتی^۶ (۲۰۰۵) تأکید کردند رفاه یک پدیده چند بعدی است و به صورت فقدان شادمانی یا رضایت‌مندی از کل زندگی تفسیر می‌شود (کاکوانی و سیلبر^۷، ۲۰۰۸). استرلین^۸ (۱۹۷۴) با وام گرفتن شاخص‌های ذهنی از روانشناسان، نشان داد اگرچه در کشورهای غربی برای چند دهه درآمد سرانه به طور قابل توجهی رشد کرده است؛ اما رضایت مردم از زندگی در طی این مدت تقریباً ثابت بوده، این مسأله به نام «معمای شادمانی یا معمای استرلین»^۹ مشهور شد.

تا قبل از دهه ۱۹۷۰ اقتصاددانان تصور می‌کردند که شادمانی مفهومی غیرقابل اندازه‌گیری است؛ اما در سال‌های اخیر، بسیاری از اقتصاددانان به این نتیجه رسیده‌اند که می‌توان شادمانی را اندازه‌گیری کرد که در این زمینه می‌توان به مطالعات ون پراگ، فریجترز، فرر کاربونال^{۱۰} (۲۰۰۳)، ون پراگ و فرر کاربونال^{۱۱} (۲۰۰۴)، کلارک و اسوالد^{۱۲} (۱۹۹۴) و استرلین^{۱۳} (۱۹۷۴)

¹ Goedhart et al.

² Van Praag, Goedhart, and Kapteyn

³ Case and Deaton

⁴ Deutsch and Silber

⁵ Maassoumi

⁶ Slottje

⁷ Kakwani and Silber

⁸ Richard Esterlin

⁹ Esterlin Paradox

¹⁰ Van Praag, Frijters, Ferrer-i-Carbonell

¹¹ Van Praag and Ferrer-i-Carbonell

¹² Clark and Oswald

¹³ Easterlin

رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام _____ ۷۷

اشاره کرد. استرلین (۱۹۷۴) اولین کسی بود که شادمانی را به صورت جدی مورد مطالعه قرار داد؛ افزون بر آن، با مطالعات اسوالد^۱ (۱۹۹۷) و فرانک^۲ (۱۹۹۷) مقوله شادمانی در مجله‌های های اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است. جزئیات کاملی از سیر نشر این مطالعات در مقاله دینر، سوو لوکاس^۳ (۱۹۹۹) بیان شده است.

هدف اصلی این مقاله بررسی ارتباط بین ابعاد مختلف رضایت‌مندی و سنجش رضایت‌مندی کل با استفاده از تجمیع رضایت‌مندی در هر یک از حوزه‌های زندگی در بین کارکنان و اعضاء هیأت علمی دانشگاه ایلام است. برای این منظور، مقاله در شش بخش تنظیم شده است که در بخش دوم، پیشینه پژوهش ارائه می‌شود؛ بخش سوم به بررسی ادبیات نظری تحقیق می‌پردازد؛ در بخش چهارم، روش تحقیق و در بخش پنجم، نتایج تخمین‌ها و در نهایت، بحث و جمع‌بندی نهایی ارائه می‌شود.

۲. مروری بر ادبیات

نیلی و بابازاده (۱۳۹۱) با استفاده از داده‌های موسسه بررسی ارزش‌های جهان (۲۰۰۵) و روش پروبیت ترتیبی دو مدل رضایت از زندگی را برای مردان و زنان ایرانی برآورد کردند. نتایج نشان می‌دهد درآمد، وضعیت شغلی، سن، جنسیت، روابط خانوادگی و اعتقادات مذهبی از جمله عوامل تاثیرگذار بر رفاه ذهنی ایرانیان هستند. محمدیان و همکاران (۱۳۹۴) عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر شادی را بر اساس اطلاعات مقطعی ۶۱ کشور منتخب در سال ۲۰۱۰ بررسی کردند. آنها نشان دادند کشورهای ثرتمندتر، با سطح تحصیلات و امید به زندگی بالاتر و دارای نرخ بیکاری و محدودیت اجتماعی کمتر مردمان شادتری دارند. افشاری و دهمرده (۱۳۹۳) به بررسی اثر فقر، نابرابری و شاخص‌های توسعه انسانی بر شادمانی در تعداد منتخبی از کشورها پرداختند. آنها دریافتند فقر و نابرابری بر شادمانی اثر منفی دارند؛ در مقابل، توسعه انسانی بالاتر باعث شادمانی بیشتر می‌شود. بختیاری و فتح آبادی (۱۳۸۹) با بکارگیری روش داده‌های تلفیقی نامتوازن، تأثیر بیکاری و تورم را بر شادی و رفاه در کشورهای منتخب

¹ Oswald

² Frank

³ Diener, Suh, Lucas and Smith

آسیابی بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد اگرچه تورم و بیکاری هر دو باعث کاهش سطح شادی می‌شوند؛ اما اثرگذاری بیکاری از تورم بیشتر است. خسروی و همکاران (۱۳۸۹) در بررسی عوامل مؤثر بر شادمانی دانشجویان به این نتیجه دست یافتند که از بین عوامل مختلف میزان درآمد، تأهل و رشته تحصیلی بیشترین تأثیر را بر میزان شادمانی دارند. محمدرزاده و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر درآمد بر شادی نیروی کار در ایران پرداختند. در این پژوهش، روش حداکثر راست‌نمایی داده‌های تابلویی احتمالات ترتیبی برای داده‌های پرسش‌نامه‌ای دو سال ۲۰۰۰ و ۲۰۰۵ به کار گرفته شده است. یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر مثبت و معنادار درآمد بر میزان شادمانی نیروی کار است.

امروزه بسیاری از کشورها و موسسات از جمله موسسه بررسی ارزش‌های جهان و کشورهایمانند آلمان و انگلستان، اطلاعات و داده‌های مورد نیاز سنجش رضایت‌مندی یا شادمانی را منتشر می‌کنند که این داده‌ها از طریق سؤالات نظرسنجی جمع‌آوری می‌شوند. نظرسنجی‌های مدرن فقط شامل سؤالات رضایت‌مندی درآمدی نمی‌شوند؛ بلکه سؤالاتی در مورد ابعاد مختلف رضایت‌مندی (شامل رضایت‌مندی شغلی، رضایت‌مندی سلامت، رضایت از منزل مسکونی و...) نیز در آنها مطرح است. برای آشنایی با شیوه سنجش رضایت‌مندی در حوزه‌های مختلف زندگی، رضایت‌مندی مالی بررسی می‌شود. روش مشابهی می‌تواند برای سایر حوزه‌های زندگی مانند رضایت‌مندی شغلی و رضایت‌مندی سلامت دنبال شود. می‌توان تصور کرد که رضایت مالی S_1 تابع درآمد و دیگر متغیرهای توضیحی x_1 (از جمله تحصیلات، فراغت، اندازه خانوار و...) بوده و به صورت زیر است:

$$S_1 = S_1(x_1; \beta_1) \quad (1)$$

در اینجا به پیروی از فرر کربونال و ون پراگ^۱ (۲۰۰۳)، ون پراگ و بارسما^۲ (۲۰۰۵) از روش PRM ^۳ استفاده می‌شود. تفاوت روش PRM و پروبیت ترتیبی^۴ (OP) این است که در روش PRM از اطلاعات کاردینال در سؤالات سنجش رضایت‌مندی استفاده می‌شود؛ در حالی

^۱ Ferrer-i-Carbonell and Van Praag

^۲ Van Praag and Baarsma

^۳ Probit Related Method

^۴ Ordered Probit

که در روش پروبیت، داده‌ها اوردینال هستند. سپس می‌توان $S_1 = S_1(x_1; \beta_1)$ را به عنوان تابعی بین ۰ و ۱۰ یا بعد از نرمال‌سازی بین ۰ و ۱ تصریح کرد. برای انجام این کار فرض می‌کنیم که $S_1 = N(\beta_1'x_1 + \beta_{1,0}; 0,1)$ که $N(\cdot; 0,1)$ تابع توزیع نرمال استاندارد است^۱. اگر پاسخ‌دهنده عدد ۷ را انتخاب کند ارزیابی دقیق وی از رضایت‌مندی ممکن است ۶/۷۵ یا ۷/۲۵ باشد؛ اما به دلیل ضرورت مجزا بودن پاسخ‌ها، پاسخ مشاهده شده در ۷ گرد شده است؛ اما بسیار نامحتمل است که ارزیابی دقیق فرد عدد ۷/۷۵ باشد؛ زیرا در این صورت، وی عدد ۸ را انتخاب می‌کرد. استدلال مشابهی در مورد بقیه پاسخ‌ها نیز برقرار است. برای پاسخ‌های حدی صفر متناظر با فاصله (۰/۵ و ۰) و ۱۰ متناظر با فاصله [۱۰ و ۹/۵) است. برای لحاظ کردن متغیرهای حذف شده، خطاها و گرد کردن‌ها جمله اخلاص v را به صورت زیر به توزیع $N(0, \sigma)$ اضافه می‌کنیم:

$$S = N(\beta'x + \beta_0 + v; 0,1) \quad (2)$$

مطابق معمول، فرض می‌کنیم که توزیع v از x مستقل است. تحت روابط (۱ و ۲) احتمال یافتن پاسخ ۷ به صورت زیر است:

$$P[0.65 < S \leq 0.75] = P[N^{-1}(0.65) < \beta'x + \beta_0 + \varepsilon \leq N^{-1}(0.75)] \\ = N(U_{0.75} - \beta'x - \beta_0; 0, \sigma) - N(U_{0.65} - \beta'x - \beta_0; 0, \sigma) \quad (3)$$

β_s از طریق حداکثر راست‌نمایی برآورد می‌شود. در نتیجه می‌توان رضایت‌مندی کاردینال را تخمین زد. در مطالعه ون پراگ و فرر کاربونل (۲۰۰۴) این روش (CP) نامیده شده است که حالت خاصی است از روش رگرسیون‌های فاصله‌ای^۲ است و زمانی کاربرد دارند که داده‌های مربوط به رگسورها صرفاً به شکل طبقه‌ای در دست است. بنابراین در این ساختار می‌توانیم متغیرهای پنهانی مربوط به رضایت‌مندی $S = \beta'x + \beta_0 + \varepsilon$ با رضایت‌مندی S در مقیاس ۰-۱۰ را به صورت $N(s) = S$ تعریف کنیم.

^۱ دلیل انتخاب تابع توزیع نرمال که تابعی انعطاف‌پذیر صعودی در بازه $(-\infty, \infty)$ و محدود شده بین صفر و یک است.

^۲ Interval Regression

۳. معرفی مدل و روش تخمین

در ابتدا جنبه‌های مختلف رضایت‌مندی (DS_1, \dots, DS_T) تعریف می‌شود. در زمینه عوامل موثر بر شادمانی، محققان بر نقش متغیرهای مختلفی تاکید دارند. فوجیتا و همکاران^۱ (۱۹۹۱) معتقدند که به دلیل عواطف بیشتر زنان در مقایسه با مردان، جنسیت افراد بر میزان شادمانی آنان تاثیر دارد. همچنین نتایج مطالعات داینر^۲ (۲۰۰۲) نشان‌دهنده همبستگی مثبت بین تحصیلات و شادمانی است؛ زیرا تحصیلات دامنه‌های گسترده‌تر، فرصت‌های شغلی بهتر و درآمدهای بالاتری را به ارمغان می‌آورد. برادبرن^۳ (۱۹۶۹) بر همبستگی مثبت درآمد و شادی تاکید دارد. آدلر و فاگلی^۴ (۲۰۰۱) نیز بر رابطه بین شادمانی با سن افراد تاکید دارند. از نظر آنها با افزایش سن میزان شادمانی افراد افزایش می‌یابد و این موضوع در مورد مردان بیشتر مصداق دارد.

تایت و پاتچت^۵ (۱۹۸۹) بر رابطه مثبت بین رضایت شغلی و شادمانی و ادینگتون و شومن^۶ (۲۰۰۴) بر اثر منفی فقدان سلامت بر شادمانی تاکید دارند. مباحث فوق نشان می‌دهد محققان بر جنبه‌های مختلفی از رضایت‌مندی تاکید دارند؛ اما جامع‌ترین مدل در زمینه عوامل موثر بر شادمانی مدل ون پراگ، فریجتز و فررکربونال (۲۰۰۳) است. این محققان شادمانی را به صورت جامع‌تر و به شکل تابعی از رضایت‌مندی در شش حوزه اصلی زندگی (شغلی، مالی، سلامت، مسکن، اوقات فراغت و محیط زندگی) تعریف کرده، سپس رضایت‌مندی از کل زندگی (GS) را به صورت تابعی از شش حوزه یاد شده مدل‌بندی می‌کنند. این مقاله بر اساس مدل این محققان و به شرح زیر صورت‌بندی شده است. برای انجام این کار در ابتدا شش حوزه رضایت‌مندی به صورت زیر فرمول‌بندی شده که جزئیات مربوط به تعریف عملیاتی متغیرها در پیوست (الف) مقاله ارائه شده است.

¹ Fujita, F., Diener, E., & Sandvik, E.

² Diener, E.

³ Bradburn, N. M.

⁴ Adler, M.G., & Fagley, N. S.

⁵ Tait, M., Padgett, M. Y.

⁶ Eddington, N., & Shuman, R.

رضایت‌مندی شغلی

(۴)

$$JS = \alpha_0^1 + \alpha_1^1 \ln(\text{age}) + \alpha_2^1 \ln(\text{age})^2 + \alpha_3^1 du + \alpha_4^1 \text{gender} + \alpha_5^1 \ln(\text{education}) \\ + \alpha_6^1 \ln(\text{adults}) + \alpha_7^1 \ln(\text{children}) + \alpha_8^1 \ln(\text{working income}) \\ + \alpha_9^1 \ln(\text{working hours}) + \alpha_{10}^1 \ln(\text{extra hours}) \\ + \alpha_{11}^1 \ln(\text{extra money}) + \varepsilon_1$$

رضایت‌مندی مالی

(۵)

$$fS = \alpha_0^2 + \alpha_1^2 \ln(\text{age}) + \alpha_2^2 \ln(\text{age})^2 + \alpha_3^2 du + \alpha_4^2 \text{gender} + \alpha_5^2 \ln(\text{education}) \\ + \alpha_6^2 \ln(\text{adults}) + \alpha_7^2 \ln(\text{children}) + \alpha_8^2 \ln(\text{household income}) \\ + \alpha_9^2 \ln(\text{saving}) + \alpha_{10}^2 \text{living together} \\ + \alpha_{11}^2 \text{second earner in house} \\ + \varepsilon_2$$

رضایت‌مندی مسکن

(۶)

$$\text{house } S = \alpha_0^4 + \alpha_1^4 \ln(\text{age}) + \alpha_2^4 \ln(\text{age})^2 + \alpha_3^4 du + \alpha_4^4 \text{gender} \\ + \alpha_5^4 \ln(\text{education}) + \alpha_6^4 \ln(\text{adults}) + \alpha_7^4 \ln(\text{children}) \\ + \alpha_8^4 \ln(\text{household income}) + \alpha_9^4 \text{reforme} \\ + \alpha_{10}^4 \text{monthly housing costs} + \varepsilon_4$$

رضایت‌مندی سلامت

(۷)

$$\text{health } S = \alpha_0^3 + \alpha_1^3 \ln(\text{age}) + \alpha_2^3 \ln(\text{age})^2 + \alpha_3^3 du + \alpha_4^3 \text{gender} \\ + \alpha_5^3 \ln(\text{education}) + \alpha_6^3 \ln(\text{adults}) + \alpha_7^3 \ln(\text{children}) \\ + \alpha_8^3 \ln(\text{household income}) + \alpha_9^3 \ln(\text{saving}) \\ + \alpha_{10}^3 \text{living together} + \varepsilon_3$$

رضایت‌مندی اوقات فراغت

(۸)

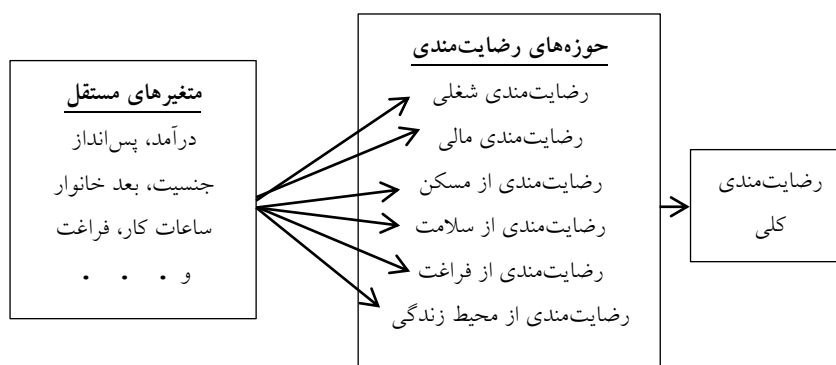
$$LS = \alpha_0^5 + \alpha_1^5 \ln(\text{age}) + \alpha_2^5 \ln(\text{age})^2 + \alpha_3^5 du + \alpha_4^5 \text{gender} + \alpha_5^5 \ln(\text{education}) \\ + \alpha_6^5 \ln(\text{adults}) + \alpha_7^5 \ln(\text{children}) + \alpha_8^5 \ln(\text{household income}) \\ + \alpha_9^5 \ln(\text{leiser time}) + \alpha_{10}^5 \ln(\text{working hourse}) \\ + \alpha_{11}^5 \text{living together} + \varepsilon_5$$

رضایت‌مندی محیط زندگی

(۹)

$$ES = \alpha_0^6 + \alpha_1^6 \ln(age) + \alpha_2^6 \ln(age)^2 + \alpha_3^6 du + \alpha_4^6 gender + \alpha_5^6 \ln(education) + \alpha_8^6 \ln(household\ income) + \alpha_9^6 \ln(leiser\ time) + \alpha_{11}^6 living\ together + \varepsilon_6$$

در ادامه رضایت‌مندی کلی^۱ (GS) به صورت تابعی از جنبه‌های مختلف رضایت‌مندی یعنی DS_1, \dots, DS_j تعریف می‌شود. نمودار (۱) ساختار مدل را به تصویر کشیده است که برگرفته از مطالعه وان پراگ و همکاران^۲ (۲۰۰۳) است.

نمودار ۱. نمودار دولایه ساختار رضایت‌مندی

منبع: ون پراگ و همکاران (۲۰۰۳)

با توجه به نمودار (۱) می‌توان رضایت‌مندی کلی (GS) را به صورت تابعی از رضایت‌مندی در حوزه‌های مختلف (DS_1, \dots, DS_j) و به صورت زیر تعریف کرد:

$$GS = GS(DS_1, \dots, DS_K) \quad (10)$$

¹ General Satisfaction² Van Praag et al.

۸۳ _____ رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام

که می‌توان آن را به صورت خطی و به شکل زیر نوشت:

$$\overline{GS} = \alpha_1 \overline{DS}_1 + \dots + \alpha_k \overline{DS}_k + v_{GS} \quad (11)$$

که در آن متغیرهای $\overline{DS}_j (j = 1, \dots, k)$ به وسیله امیدریاضی شرطی و به شکل زیر اندازه‌گیری می‌شوند:

$$\overline{DS}_{j,in} = E(s_j / u_{j,in-1} < s_j \leq u_{j,in}) = \frac{n(u_{j,in-1}) - n(u_{j,in})}{N(u_{j,in}) - N(u_{j,in-1})} \quad (12)$$

و برای \overline{GS} نیز چنین است. محتمل است که متغیرهای درون‌زای DS_i بتوانند یکدیگر را تحت تأثیر قرار دهند؛ به عنوان مثال، رضایت‌مندی شغلی، وابسته به رضایت‌مندی از سلامت باشد؛ اما در نمودار (۱) همه اثرات تقاطعی بین جنبه‌های مختلف رضایت‌مندی حذف شده است. همچنین ممکن است برخی متغیرهای مشترک غیرقابل مشاهده (مانند وضعیت سلامت بچه‌ها) نیز وجود داشته باشند که هر دوی DS_i و GS ها را تحت تأثیر قرار دهند. برای لحاظ کردن این موارد پنهانی متغیر ابزاری Z را در معادله رضایت‌مندی کلی وارد می‌کنیم و رضایت‌مندی کلی را به صورت زیر نمایش می‌دهیم:

$$\overline{GS} = \alpha_1 \overline{DS}_1 + \dots + \alpha_k \overline{DS}_k + \gamma Z_n + \varepsilon_{GS,n} \quad (13)$$

Z بخشی از جملات اخلاط معادلات DS_i ها و \overline{GS} است. این دلالت دارد بر اینکه در معادله (۱۳) متغیرهای توضیحی DS_i ها با یکدیگر و با جمله اخلاط همبستگی دارند که این منجر به تورش درون‌زایی^۱ می‌شود. برای حل این مشکل، باید یک متغیر ابزاری را برای جایگزینی Z بسازیم (ون پراگ، فریجترز و کاربونال^۲، ۲۰۰۲). برای ساختن این متغیر ابزاری، ابتدا معادلات مربوط به ابعاد مختلف رضایت‌مندی (DS_j ها) را به صورت توابعی از متغیرهای توضیحی برآورد می‌کنیم، سپس Z به صورت مؤلفه اصلی اول ماتریس کوواریانس اجزای اخلاط این معادلات تعریف می‌شود. با اضافه کردن Z به صورت متغیر توضیحی به معادله GS ، باقی‌مانده اخلاط GS مثل قبل با اجزای اخلاط معادلات DS همبستگی ندارد؛ زیرا وارد کردن

¹ Endogeneity Bias

² Van praag, Frijters and Carbonell

Z کوواریانس بین اجزای اخلال GS و اجزای اخلال DS_j ها را حذف می‌کند (ون پراگ، فریجترز و کاربونال، ۲۰۰۳).

در فرایند تخمین، نکته دیگری نیز وجود دارد و آن اینکه جنبه‌های رضایت‌مندی متغیرهای رتبه‌ای طبقه‌ای^۱ هستند. تخمین یک معادله، زمانی که متغیر وابسته متغیری کیفی است، به وسیله مدل‌های سنتی پروبیت یا لاجیت رتبه‌ای امکان‌پذیر است. اما در مدل این تحقیق نه تنها متغیر وابسته (GS) بلکه متغیرهای توضیحی (DS_j) نیز کیفی هستند. معمول‌ترین روش در این شرایط استفاده از متغیر دامی است که در آن متغیر طبقه‌ای با K طبقه به وسیله $K - 1$ متغیر دامی توصیف می‌شود و به عنوان رگرسوردر مدل وارد می‌شود. این روش جالب نیست؛ زیرا وجود شش جنبه رضایت‌مندی یعنی $j = 6$ ، ۵ ضریب رگرسیونی می‌دهد که در این صورت ضرایب به سادگی قابل تفسیر نیستند. از آنجا که (DS_j) متغیرهای رتبه‌ای هستند، می‌توان آن‌ها را با هر تبدیلی به اعداد تبدیل کرد، مشروط بر اینکه رتبه مقادیر (DS_j) حفظ شود. به عنوان مثال، تبدیل زیر را در نظر بگیرید:

$$\overline{DS}_j = \varphi_j(DS_j) (j = 1, \dots, 6) \quad (14)$$

φ_j ها توابعی یک‌نواخت صعودی هستند. اجازه دهید که GS به وسیله مدل با متغیر پنهانی^۲ زیر تعریف شود.

$$y = \gamma_1 DS_1 + \dots + \gamma_6 DS_6 \quad (15)$$

سپس مدل رقیب زیر نیز می‌تواند به کار برده شود:

$$y = \gamma \varphi^{-1}_1(\overline{DS}_1) + \gamma_6 \varphi^{-1}_6(\overline{DS}_6) \quad (16)$$

اگرچه تصریح تابعی بر حسب تبدیل دوم کاملاً متفاوت است؛ اما می‌توان نشان داد که مبادله بین متغیرهای پایه X بدون توجه به اینکه آیا از مدل اول یا دوم محاسبه شده باشند، مانند قبل حفظ می‌شود. تأکید می‌کنیم که تبدیل $\varphi(\cdot)$ باید برای همه افراد یکسان باشد؛ زیرا ما فرض کردیم که پاسخ‌های اولیه برای پاسخ‌دهندگان مختلف معانی یکسانی دارند. بنابراین

¹ Categorical Ordinal Variable

² Latent Variable Model

اگر بخواهیم DS_j ها را به عنوان متغیرهای توضیحی در یک رگرسیون وارد کنیم، تخصیص دادن مقادیر عددی به DS_j ها موضوعی مهم است. برای این کار یک متغیر توضیحی را ترجیح می‌دهیم که بتواند بر کل محور اعداد حقیقی تغییر کند. به همین دلیل برای تبدیل DS_j ها از روش به کار گرفته شده توسط ترزا^۱ (۱۹۸۷) استفاده می‌کنیم. در سؤالات مربوط به رضایت مندی طبقات بین ۱۰-۰ شماره‌گذاری شده‌اند. با بکارگیری رابطه زیر یک ارزش به DS هر طبقه تخصیص می‌دهیم:

$$\overline{DS}_i = E(DS | \mu_{i-1} < DS \leq \mu_i) \quad (i = 1, \dots, 11) \quad (17)$$

که مقادیر μ_i مقادیر چارک‌های نرمال از نسبت‌های نمونه ۱۱ طبقه (جزئیات این روش در بخش سوم ارائه شد) پاسخ‌ها هستند.

۳-۱. معرفی داده‌ها

جامعه آماری این تحقیق شامل کارکنان و اعضای هیات علمی دانشگاه ایلام است که داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای شامل (کارکنان و اعضای هیات علمی) جمع‌آوری شدند. پایایی پرسشنامه بر اساس اطلاعات حاصل از نمونه‌گیری پیش‌آزمون و با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷۴ به دست آمد که پایایی پرسشنامه را تأیید کرد. به منظور بررسی روایی، پرسشنامه در اختیار خبرگان و اساتید مرتبط با رفاه قرار گرفت که نتایج به دست آمده بیانگر آن بود که پرسشنامه برای بررسی و سنجش موضوع از روایی لازم برخوردار است. تعداد نمونه نیز با استفاده از روش ککران شامل ۱۸۰ نفر از کارکنان شرکتی، قرارداد معین، پیمانی و رسمی و اعضای هیات علمی برآورد شد. میانگین سنی پاسخ‌دهندگان ۳۷/۴ سال، کم‌ترین سن ۲۲ و بیشترین سن ۶۰ سال می‌باشد. ۷۵/۹۸ درصد از پاسخ‌دهندگان مردان و ۲۴/۰۲ درصد آنان را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین ۸۳/۲۴ درصد پاسخ‌دهندگان متأهل و ۱۶/۷۶ درصد مجرد می‌باشند. درصد توزیع فراوانی وضعیت شغلی نشان می‌دهد که ۶۵/۷۷ درصد پاسخ‌دهندگان کارمند و ۳۴/۳۳ درصد آنها عضو هیات علمی هستند. در جدول (۱) میانگین رضایت‌مندی اعضای هیات علمی و کارکنان از حوزه‌های مختلف زندگی ارائه شده است. عدد ۱ بیانگر نارضایتی کامل و عدد ۱۰ بیانگر رضایت‌مندی

¹ Terza

کامل می‌باشد. همان‌گونه که ملاحظه می‌کنید میانگین رضایت‌مندی از کل زندگی برای کارکنان بالاتر از اعضای هیأت علمی است.

جدول ۱. میانگین رضایت‌مندی اعضای هیأت علمی، کارکنان از حوزه‌های مختلف رضایت‌مندی

میانگین رضایت‌مندی هیأت علمی	میانگین رضایت‌مندی کارکنان	حوزه‌های رضایت‌مندی
۲/۲۷	۳/۵۸	رضایت‌مندی از وضعیت مالی
۷/۰۴	۶/۱۶	رضایت‌مندی از وضعیت سلامت
۳/۴۸	۵/۱۶	رضایت‌مندی از وضعیت شغلی
۴/۹۶	۵/۲۲	رضایت‌مندی از منزل مسکونی
۳/۹۲	۵/۱۶	رضایت‌مندی از اوقات فراغت
۵/۶	۵/۹۲	رضایت‌مندی از محیط زندگی
۵/۸۴	۶/۷۴	رضایت‌مندی کلی از زندگی

منبع: یافته‌های پژوهش

۴. برآورد مدل و تحلیل یافته‌ها

در این قسمت، معادلات رضایت‌مندی در حوزه‌های مختلف زندگی DS و رضایت‌مندی کلی از زندگی GS ، با استفاده از روش $COLS$ برآورد و تحلیل می‌شوند. نتایج تخمین مدل رضایت‌مندی شغلی به روش $COLS$ در جدول (۲) ارائه شده است. در رابطه با سن و رضایت‌مندی شغلی در ادبیات اقتصادی رابطه‌ای به شکل U معکوس گزارش شده است (لیلیکس^۱، ۲۰۰۸ و گراهام^۲، ۲۰۰۹)؛ زیرا افراد در میان سالی نسبت به جوانی و پیری از رفاه بالاتری برخوردارند که همان پدیده سیکل زندگی است. در این تحقیق برخلاف انتظار، ضریب سن و توان دوم آن معنادار نیستند. متغیر جنسیت بر رضایت‌مندی شغلی تأثیر مثبت دارد و مردان نسبت به زنان دارای رضایت‌مندی شغلی بالاتری هستند که می‌تواند ناشی از قوانین استخدامی و شیوه و میزان پرداخت به زنان در مقایسه با مردان در ایران باشد.

¹ Lelex

² Graham

جدول ۲. نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی شغلی با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۰/۵۴۱	۰/۹۵۲
Ln(age)	۰/۲۴۷	۰/۹۶۱
Ln(age) ²	-۰/۰۸۶	۰/۹۰۰
Job condition	-۰/۱۳۶	۰/۵۱۷
Ln(years education)	۰/۶۳۴	۰/۰۰۰
Ln(adults)	-۰/۰۰۲	۰/۸۷۶
Ln(children)	۰/۱۳۲	۰/۰۰۰
Gender	۰/۱۹۹	۰/۰۰۶
Working income	۹/۲۹۱	۰/۸۵۷
Ln(working hours)	-۰/۲۷۴	۰/۰۲۵
Extra money	-۰/۰۹۸	۰/۱۰۴
Ln(extra hours)	-۰/۰۰۲	۰/۰۳۶
R-squared	۰/۵۱۸	
Adjusted R-squared	۰/۴۸۳	
F-statistic	۱۴/۸۱۶	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۱/۸۵۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

تعداد بزرگسالان بی‌معنا اما تعداد کودکان دارای اثر مثبت و معناداری بر رضایت‌مندی شغلی است. تأثیر درآمد بر رضایت‌مندی شغلی بی‌معناست؛ اما ساعات کار و ساعات اضافه کار دارای اثرات منفی و معناداری بر رضایت‌مندی شغلی هستند. از آنجا که تحصیلات بالاتر امکان دستیابی به شغل بهتر را برای افراد فراهم می‌کند، این متغیر دارای اثر مثبت و معنادار بر رضایت‌مندی شغلی است.

نتایج تخمین مدل مربوط به رضایت‌مندی مالی در جدول (۳) آمده است. همانند رضایت‌مندی شغلی در اینجا نیز بین سن و رضایت‌مندی مالی رابطه معناداری وجود ندارد.

انتظار می‌رفت که درآمد ماهیانه خانوار دارای اثر مثبت و معنادار بر رضایت‌مندی مالی باشد، اما در اینجا اثر آن بی‌معناست.

جدول ۳. نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی مالی با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۱/۳۰۵	۰/۸۲۷
Job condition	۰/۱۶۲	۰/۰۰۴
Ln(age)	-۰/۸۲۸	۰/۸۰۳
Ln(age) ²	۰/۱۲۵	۰/۷۸۵
Gender	۰/۰۰۲	۰/۹۶۰
Ln(children)	-۰/۰۰۴	۰/۸۱۶
Ln(adults)	-۰/۰۳۰	۰/۰۰۴
Ln(household income)	۱/۷۱۰	۰/۴۱۹
Ln(years education)	۰/۲۵۱	۰/۰۰۲
Ln(saving)	۳/۷۵۰	۰/۱۷۱
Living together	۰/۰۱۶	۰/۸۲۰
Second earner	۰/۱۲۹	۰/۰۰۱
R-squared	۰/۴۱۳	
Adjusted R-squared	۰/۳۷۴	
F-statistic	۱۰/۶۱۹	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۱/۹۲۶	

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که انتظار می‌رود تعداد بزرگسالان و تعداد بچه‌ها که به نوعی نمایانگر بعد خانوار است، با رضایت‌مندی مالی رابطه منفی دارند، اما ضریب مربوط به تعداد کودکان معنادار نیست. پس‌انداز طبق انتظار دارای اثر مثبت بر رضایت‌مندی است، اما ضریب آن معنادار نیست. تحصیلات دارای اثر مثبت و معنادار بر رضایت‌مندی مالی است. وضعیت شغلی

رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام _____ ۸۹

نیز دارای اثر مثبت و معنادار بر رضایت‌مندی مالی است. همچنین وجود بیش از یک فرد شاغل در خانوار دارای اثر مثبت و معنادار بر رضایت‌مندی مالی است.

نتایج تخمین رضایت‌مندی از منزل مسکونی در جدول (۴) آمده است. ضریب متغیر سن بر رضایت از منزل مسکونی معنادار نیست. درآمد ماهیانه خانوار دارای اثر مثبت و معنادار بر رضایت از منزل مسکونی می‌باشد. همان‌گونه که انتظار می‌رود تعداد کودکان دارای اثر منفی و معناداری بر رضایت از منزل مسکونی است. تحصیلات نیز دارای اثر مثبت و معنادار بر رضایت‌مندی از مسکن است. هزینه‌های ماهیانه مسکن نیز دارای اثر منفی و معنادار بر رضایت‌مندی از منزل مسکونی هستند.

جدول ۴. نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی از وضعیت منزل مسکونی با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۳/۸۹۵	۰/۵۷۱
Job condition	۰/۰۲۷	۰/۶۴۲
Ln(age)	-۲/۳۹۲	۰/۵۳۱
Ln(age)^2	۰/۳۷۵	۰/۴۸۰
Gender	-۰/۰۲۴	۰/۵۹۱
Ln(children)	۰/۰۷۳	۰/۰۶۹
Ln(adults)	۰/۰۰۷	۰/۵۴۰
Ln(household income)	۶/۰۷۱	۰/۰۰۲
Ln(years education)	۰/۲۱۱	۰/۰۲۴
ln(housing cost)	-۰/۰۱۲	۰/۰۰۱
Reform	۰/۱۲۷	۰/۰۰۱
R-squared	۰/۲۲۸	
Adjusted R-squared	۰/۱۷۷	
F-statistic	۴/۴۶۴	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۲/۲۷۱	

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج تخمین معادله رضایت از وضعیت سلامت در جدول (۵) ذکر شده است. تأثیر سن بر رضایت‌مندی سلامت معنادار نیست. جنسیت دارای اثر مثبت با معناداری بالا بر رضایت‌مندی در حوزه سلامت است؛ یعنی رضایت‌مندی مردان نسبت به زنان در حوزه سلامت بالاتر است. درآمد ماهیانه خانوار و پس‌انداز آن دارای اثرات مثبت و معنادار و تعداد بزرگسالان دارای اثر منفی و معناداری بر از وضعیت سلامت می‌باشند؛ اما زندگی در کنار خانواده دارای اثر مثبت و وضعیت شغلی دارای اثر منفی بر رضایت‌مندی از وضعیت سلامت است.

جدول ۵. نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی از وضعیت سلامت با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۵/۸۴۹	۰/۴۶۲
Job condition	-۰/۱۱۷	۰/۰۶۶
Ln(age)	-۲/۳۵۰	۰/۵۸۶
Ln(age) ²	۰/۲۴۷	۰/۶۷۷
Gender	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰
Ln(children)	۰/۰۴۳	۰/۳۴۳
Ln(adults)	-۰/۰۳۲	۰/۰۰۰
Ln(years education)	۰/۰۳۶	۰/۸۵۲
Ln(household income)E	۶/۴۲۰	۰/۰۰۰
Living together	-۰/۱۴۷	۰/۰۰۶
Saving	۳/۴۴۰	۰/۰۱۷
R-squared	۰/۵۸۰	
Adjusted R-squared	۰/۵۵۳	
F-statistic	۲۰/۹۲۲	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۲/۱۳۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام _____ ۹۱

نتایج تخمین معادله رضایتمندی از اوقات فراغت در جدول (۶) آمده است. طبق انتظار تعداد ساعات کار اثر منفی و فراغت دارای اثر مثبت و معنادار می‌باشند. زندگی در کنار خانواده و سطح تحصیلات نیز از جهت آنکه باعث بهره‌برداری بهتر از اوقات فراغت می‌شوند، دارای اثرات مثبت و معنادار هستند. اثرات سن بر رضایت از اوقات فراغت U معکوس می‌باشد. برخلاف انتظار درآمد خانوار یک عامل تأثیرگذار و مهم بر رضایت از اوقات فراغت نیست؛ اما وضعیت شغلی دارای اثر مثبت بر رضایتمندی از اوقات فراغت است.

جدول ۶. نتایج حاصل از تخمین رضایتمندی از اوقات فراغت با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	-۱۹/۱۷۲	۰/۰۲۴
Job condition	۰/۰۹۲	۰/۰۶۷
Ln(age)	۱۰/۳۸۱	۰/۰۲۸
Ln(age) ²	-۱/۴۱۵	۰/۰۳۲
Gender	-۰/۰۱۱	۰/۸۲۸
Ln(children)	۰/۰۱۲	۰/۵۹۶
Ln(adults)	۰/۰۱۹	۰/۱۳۴
Ln(years education)	۰/۳۰۱	۰/۰۰۰
Ln(household income)	-۱/۷۱۰	۰/۵۰۳
Living together	۰/۱۵۷	۰/۰۸۱
ln(leisure time)	۰/۰۰۵	۰/۰۰۰
Ln(working hours)	-۰/۰۰۳	۰/۰۳۷
R-squared	۰/۳۸۶	
Adjusted R-squared	۰/۳۴۵	
F-statistic	۹/۴۹۵	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۱/۷۹۸	

منبع: یافته‌های پژوهش

در نهایت رضایت از محیط زندگی را مورد بررسی قرار می‌دهیم که نتایج حاصل از برآورد رابطه رضایت از محیط زندگی در جدول (۷) یاد شده است. بر اساس نتایج به دست آمده تحصیلات، اوقات فراغت و درآمد خانواده دارای آثار مثبت و معنادار بر میزان رضایت از محیط زندگی می‌باشند و متغیرهایی مانند سن، جنسیت، بعد خانوار و وضعیت شغلی بر میزان رضایت از محیط زندگی تأثیر معناداری نداشتند.

جدول ۷. نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی از محیط زندگی با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۵/۰۳۵	۰/۵۶۳
Job condition	-۰/۰۷۷	۰/۱۳۸
Ln(age)	-۳/۲۲۷	۰/۵۰۵
Ln(age)^2	۰/۴۹۷	۰/۴۶۰
Gender	-۰/۰۹۲	۰/۱۰۹
Ln(children)	-۰/۰۰۴	۰/۸۳۴
Ln(adults)	۰/۰۱۰	۰/۴۳۴
Ln(years education)	۰/۳۱۸	۰/۰۰۰
Ln(household income)	۴/۳۵۰	۰/۱۰۱
Living together	۰/۰۳۹	۰/۶۷۴
ln(leisure time)	۰/۰۰۸	۰/۰۰۰
R-squared	۰/۳۱۶	
Adjusted R-squared	۰/۲۷۵	
F-statistic	۷/۷۳۴	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۱/۸۳۴	

منبع: یافته‌های پژوهش

بررسی نتایج حاصل از برآورد عوامل مؤثر بر رضایت‌مندی در حوزه‌های مختلف زندگی نتایج جالبی را آشکار می‌کند. در شش حوزه مورد بررسی صرفاً در سه حوزه سلامت، فراغت و

رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام ۹۳

محیط زندگی، درآمد خانوار به عنوان یک متغیر تأثیرگذار و با معنا ظاهر شده است. در حالی که میزان تحصیلات در پنج حوزه بر میزان رضایت‌مندی افراد تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتایج نشان می‌دهد که عدم رضایت از زندگی را صرفاً نمی‌توان با مؤلفه‌های پولی تبیین کرد. به همین دلیل در ادامه جهت بررسی رضایت کلی از زندگی آن را به صورت تابعی از میزان رضایت از شش حوزه یاد شده فرموله می‌کنیم. معادله (۱۸) به صورت جداگانه برای کل نمونه، کارکنان و اعضای هیأت علمی برآورد شده و نتایج حاصل در جدول (۸) یاد شده است.

$$GS = \alpha_0^7 + \alpha_1^7 \text{job satisfaction} + \alpha_2^7 \text{financial satisfaction} + \alpha_3^7 \text{health satisfaction} + \alpha_4^7 \text{house satisfaction} + \alpha_5^7 \text{leisure satisfaction} + \alpha_6^7 \text{environment satisfaction} + \alpha_9^7 Z + \varepsilon_7 \quad (18)$$

جدول ۸ نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی از کل زندگی برای کل نمونه با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۰/۰۶۵	۰/۱۹۸
Job satisfaction	۰/۱۰۶	۰/۱۱۴
Financial satisfaction	۰/۱۹۱	۰/۰۰۶
Health satisfaction	۰/۱۷۳	۰/۰۰۶
House satisfaction	-۰/۰۵۹	۰/۳۳۴
Environmentsatisfaction	۰/۵۲۸	۰/۰۰۰
Leisure satisfaction	۰/۰۸۴	۰/۲۱۰
Z	-۰/۰۲۶	۰/۵۰۵
R-squared	۰/۶۲۲	
Adjusted R-squared	۰/۶۰۶	
F-statistic	۳۹/۹۸۷	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۱/۹۱۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۹. نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی از کل زندگی برای کارکنان با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۰/۰۵۹	۰/۳۳۲
Financial satisfaction	۰/۲۰۰	۰/۰۲۶
Job satisfaction	۰/۰۶۶	۰/۴۰۶
Health satisfaction	۰/۱۷۲	۰/۰۲۲
Leisure satisfaction	۰/۱۰۴	۰/۲۰۶
House satisfaction	۰/۰۲۷	۰/۷۳۴
Environmentsatisfaction	۰/۴۶۱	۰/۰۰۰
Z	-۰/۰۲۸	۰/۵۶۲
R-squared	۰/۵۴۰	
Adjusted R-squared	۰/۵۱۵	
F-statistic	۲۱/۹۸۴	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۱/۷۲۴	

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از تخمین مدل برای کل نمونه در جدول (۸) نشان می‌دهد که رضایت‌مندی مالی، سلامت و محیط زندگی، رضایت‌مندی از کل زندگی را توضیح می‌دهند. نتایج حاصل از برآورد تابع برای کارکنان دانشگاه در جدول (۹) یافته‌های یاد شده را تأیید می‌کند؛ اما نتایج حاصل از برآورد مدل برای اعضای هیأت علمی در جدول (۱۰) اندکی متفاوت است؛ به طوری که تنها متغیر تأثیرگذار بر سطح رضایت‌مندی از کل زندگی اعضای هیأت علمی، صرفاً رضایت‌مندی مالی است.

یکی از سؤالات مهمی که در اینجا مطرح می‌شود دانستن ارتباط بین ابعاد مختلف رضایت‌مندی است. این موضوع از جنبه دیگری نیز دارای اهمیت است؛ زیرا در مدل رضایت‌مندی کلی فرض را بر این نهادیم که رضایت‌مندی در حوزه‌های مختلف ارتباط چندانی با یکدیگر ندارند. برای پاسخ از ماتریس ضرایب همبستگی ارائه شده در جدول (۱۱) استفاده می‌شود.

رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام _____ ۹۵

جدول ۱۰. نتایج حاصل از تخمین رضایت‌مندی از کل زندگی برای اعضای هیأت علمی

با روش COLS

متغیر	ضریب	Prob
C	۰/۱۲۷	۰/۵۱۹
Financial satisfaction	۰/۴۵۲	۰/۰۲۲
Job satisfaction	۰/۲۸۰	۰/۱۶۶
Health satisfaction	۰/۰۸۱	۰/۶۲۷
Leisure satisfaction	۰/۰۱۶	۰/۹۲۲
House satisfaction	-۰/۲۲۴	۰/۰۷۷
Environmentsatisfaction	۰/۲۴۲	۰/۱۳۳
Z	۰/۰۶۹	۰/۶۲۳
R-squared	۰/۶۸۳	
Adjusted R-squared	۰/۶۱۴	
F-statistic	۹/۸۷۱	
Prob(F-statistic)	۰/۰۰۰	
Durbin-Watson stat	۲/۵۴۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۱۱. ماتریس ضرایب همبستگی بین حوزه‌های مختلف رضایت‌مندی

حوزه‌های رضایت‌مندی	مالی	سلامت	شغلی	فراغت	مسکن	محیط زندگی
مالی	۱					
سلامت	۰/۴۰۴۵	۱				
شغلی	۰/۶۵۰۳	۰/۵۶۷۶	۱			
فراغت	۰/۵۹۱۰	۰/۴۹۴۸	۰/۵۶۵۴	۱		
مسکن	۰/۴۰۱۳	۰/۳۰۷۵	۰/۴۱۱۹	۰/۴۳۷۳	۱	
محیط زندگی	۰/۳۶۷۲	۰/۴۰۰۷	۰/۴۰۸۲	۰/۴۴۴۳	۰/۵۶۶۱	۱

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج جدول (۱۱) نشان می‌دهد که بین حوزه‌های مختلف رضایت‌مندی همبستگی مثبت وجود دارد؛ اما بجز در مورد همبستگی بین رضایت‌مندی مالی و رضایت‌مندی شغلی که برابر با ۶۵ درصد است در هیچ مورد میزان این همبستگی از ۶۰ درصد بالاتر نیست که این موضوع فرض استقلال رضایت‌مندی در حوزه‌های مختلف زندگی که مدل ما بر آن مبتنی بود را توجیه می‌کند. بالاترین همبستگی بین رضایت‌مندی مالی و رضایت‌مندی شغلی است که برابر با ۶۵ درصد و کمترین همبستگی بین رضایت‌مندی مالی و رضایت‌مندی از محیط زندگی می‌باشد. برخلاف ادبیات رضایت‌مندی، آن را بر اساس وضعیت مالی افراد می‌سنجند، نتایج همبستگی بسیار بالایی بین رضایت‌مندی مالی و رضایت در سایر حوزه‌های زندگی را نشان نمی‌دهد؛ به عنوان مثال همبستگی بین رضایت‌مندی مالی و رضایت از مسکن برابر با ۴۰ درصد و همبستگی بین رضایت‌مندی مالی و رضایت از محیط زندگی برابر با ۳۶ درصد است.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این مقاله تلاشی در راستای اندازه‌گیری حوزه‌های انفرادی و کلی رضایت‌مندی و نحوه ارتباط آن‌ها با یکدیگر صورت گرفت. برای این کار در ابتدا داده‌های لازم با بکارگیری پرسشنامه و به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی از جامعه آماری کارکنان و اعضای هیأت علمی دانشگاه ایلام در سال ۱۳۹۴ گردآوری شد. سپس به روش ترزا (۱۹۸۷) داده‌های مربوط به رضایت‌مندی کلی و میزان رضایت‌مندی از حوزه‌های مختلف که اعداد رتبه‌ای طبقه‌ای در دامنه ۰ تا ۱۰ بودند را به صورت اعدادی پیوسته در دامنه ۰ تا ۱ بر محور اعداد حقیقی تبدیل کردیم. سپس رضایت‌مندی از کل زندگی به صورت تابعی از رضایت‌مندی در شش حوزه مختلف (شغلی، مالی، مسکن، سلامت، اوقات فراغت و محیط زندگی) برآورد شد. یافته‌های اصلی این مطالعه به شرح زیر است:

تنها مؤلفه مؤثر بر رضایت‌مندی افراد از زندگی، رضایت‌مندی مالی نیست. به عنوان مثال در شش حوزه مورد بررسی، صرفاً در سه حوزه سلامت، فراغت و محیط زندگی درآمد خانوار به عنوان یک متغیر تأثیرگذار ظاهر شده است؛ در حالی که میزان تحصیلات بر پنج حوزه از شش حوزه رضایت‌مندی مورد بررسی تأثیر مثبت و معناداری داشته است. بر این اساس توصیه می‌شود که نهادهای حمایتی و خصوصاً وزارت رفاه در برنامه‌های حمایتی خویش که

رویکرد چند بعدی به رفاه ذهنی مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه ایلام _____ ۹۷

اکثراً مبتنی بر متغیرهای مالی است، تجدیدنظر نموده و بسته‌های رفاهی جامع‌تری را در اختیار افراد جامعه قرار دهند.

این مطالعه شروعی برای مطالعات بعدی است. نتایج آنها نیز می‌تواند در تدوین درست‌تر سیاست‌های رفاهی به سیاست‌گذاران کشور یاری رساند. اما انجام چنین مطالعاتی نیازمند وجود داده‌های دقیق خرد در سطحی گسترده‌تر است؛ بنابراین در پرسشنامه‌های مربوط به هزینه - درآمد خانوارها و در سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن، سؤالاتی در راستای سنجش میزان رضایت‌مندی خانوارها در حوزه‌های مختلف زندگی گنجانده شود؛ زیرا این شیوه خوداظهاری در اکثر کشورهای دنیا از طریق مراکز آماری در حال انجام است و داده‌های ارزشمندی را در اختیار محققان قرار داده است.

منابع

- بختیاری، صادق، فتح آبادی، مهدی (۱۳۸۹). رابطه بیکاری و تورم با شادی و رفاه: مطالعه تجربی برای تعدادی منتخب از کشورهای آسیایی. گزارش راهبردی. معاونت پژوهش‌های اقتصادی، شماره ۱۳۱.
- خسروی، صدراله، قربانی، امید، بردیده، محمدرضا (۱۳۸۹). بررسی عوامل موثر بر شادمانی دانشجویان دانشگاه آزاد واحد فیروز آباد، *مجله مشاور مدرسه*، ۶(۱): ۸-۱۴.
- عباسیان، عزت اله، نسرین دوست، میثم (۱۳۹۱). اقتصاد رفاه، نشر نور علم، چاپ اول.
- محمد زاده، پرویز، اصغر پور، حسین، منیعی، امید (۱۳۹۲). بررسی تاثیر درآمد بر شادی نیروی کار در ایران. *مجله تحقیقات اقتصادی*، ۴۸: ۱۳۹-۱۵۸.
- محمدیان منصور، صاحبه، گل خندان، ابوالقاسم، خوانساری، مجتبی، گل خندان، داود (۱۳۹۴). تحلیل عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر شادی: یک تحلیل اقتصادسنجی با در نظر گرفتن محدودیت‌های مذهبی. *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، (۲۵): ۱۲۵-۱۶۳.
- نیلی، فرهاد، بابازاده خراسانی، بهزاد (۱۳۹۱). شناسایی عوامل موثر بر رفاه ذهنی در ایران. *پژوهش‌های پولی-بانکی*، ۶(۱۴): ۲۷-۴۸.

- Adler, M.G., & Fagley, N. S. (2005). Appreciation: Individual differences in finding value and meaning as a unique predictor of subjective well-being. *Journal of personality*, 73: 412-425.
- Bradburn, N. M. (1969). *The Structure of psychological well-being*. Chicago; Aldine publishing company.
- Case, A. & A. Deaton (2002). Consumption, health, gender and poverty. Working Paper Princeton University, 7/02.
- Citro, C.F. & R.T. Michael (eds) (1995). *Measuring Poverty: A New Approach*. Washington DC, National Academy Press.
- Deutsch, J. & J.G. Silber (2005). Measuring multidimensional poverty: an empirical comparison of various approaches. *Review of Income and Wealth*, 51(1): 145-74.
- Diener, E., & Schwarz, N. (Eds.) (2002). *Well-Being, the foundations of hedonic psychology*. Russell Sage Foundation. New York (Chapter11).
- Diener, E. (2002). Frequently Asked question (FAQ'S) about subjective well-being (Happiness and life satisfaction). A printer for report and new comers. <http://www.s.psych.uivc.edu/-ediener/fag.html>.
- Easterlin, R. (1974). Does economic growth improve the human lot? In Paul A. David and Melvin W. Reder (eds), *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramovitz*. New York: Academic Press, Inc.
- Eddington, N. & Shuman, R. (2004). Subjective Well-being. Presented by continuity psychology education.
- Frank, Robert H. (1997). The frame of reference as a public good. *Economic Journal*, 107 (445): 1832-1847.
- Fujita, F., Diener, E., & Sandvik, E. (1991). Gender differences in negative affect and well-being: The case for emotional intensity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61: 427-434.
- Kakwani, N. & Silber, j. (2008). *Quantitative approaches to multidimensional poverty measurement*. 1th ed, Palgrave Macmillan: New York,
- Lane, Robert E. (1991). *The market experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Massoumi, E. (1986). The measurement and decomposition of multidimensional inequality, *Econometrica*, 54: 991-7.
- Oswald, A. J. (1997). Happiness and economic performance. *Economic Journal*, 107/445: 1815-31.
- Sen, A. (1985). *Commodities and capabilities*. Amsterdam: North-Holland.

- Slottje, D.J. (1991). Measuring the quality of life across countries. *Review of Economics and Statistics*, 73: 684-93.
- Tait. M. & Padgett, M. Y. (1989). Job and life satisfaction: A reevaluation of the strength of relationship and gender effects as a function of the date of the study. *Journal of Applied Psychology*, 74: 502-507.
- Terza, J. V. (1987). Estimating linear models with ordinal qualitative repressors. *Journal of Econometrics*, 34/3: 275-91.
- Townsend, P. (1979). Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living. Harmondsworth: Penguin Books.
- Van Praag, (1971). The welfare function of income in Belgium: An Empirical Investigation. *European Economic Review*, 2: 337-69.
- van Praag, B.M.S., T. Goedhart, & A. Kapteyn (1980). The poverty line – a pilot survey in Europe. *The Review of Economics and Statistics*, 62(3): 461-5.
- Van Praag, B.M.S., P. Frijters & A. Ferrer-i-Carbonell (2003). The anatomy of well-being. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 51: 29-49.
- Van Praag, B.M.S. & A. Ferrer-i-Carbonell (2004). Happiness quantified: A satisfaction calculus approach. (revised edition 2007). Oxford: Oxford University Press.
- Van Praag, B.M.S. & B. Baarsma (2005). Using happiness surveys to value intangibles: the Case of Airport Noise. *Economic Journal*, 115: 224-46.
- Van Praag, B. M. S & Ferrer-i-Carbonell, A. (2002). Age-differentiated health losses caused by illnesses. Discussion Paper 02-01513, Tinbergen Institute, Amsterdam.

پیوست الف

تعریف متغیرهای تحقیق

نام متغیر	تعریف عملیاتی	نام متغیر	تعریف عملیاتی
JS	رضایتمندی شغلی	gender	برای مردها عدد ۱ و برای زن‌ها عدد صفر
fs	رضایتمندی مالی	education	میزان تحصیلات که در هفت گروه تقسیم‌بندی شده و به هر گروه عددهای ۱ تا ۷ اختصاص می‌یابد.
healthS	رضایتمندی از وضعیت سلامت	du	برای اعضا هیات علمی عدد ۱ و برای کارمندان عدد ۰
housS	رضایتمندی از وضعیت مسکن	adults	تعداد افراد بالای ۱۶ سال
LS	رضایتمندی از اوقات فراغت	children	تعداد افراد پایین‌تر از ۱۶ سال
ES	رضایتمندی از محیط زندگی	working hours	تعداد ساعات کار به‌صورت میانگین در هفته
age	سن	extra hours	تعداد ساعات اضافه کار به‌صورت میانگین در هفته
working income	درآمد ماهیانه حاصل از کار فرد (در این شغل و سایر مشاغل)	extra money	اگر فرد درآمدی از محل غیر از شغل اصلی خود داشته باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر
leiser time	متوسط ساعات فراغت در طول هفته	household income	درآمد ماهیانه خانوار
saving	پس‌انداز ماهیانه خانوار	living together	برای افرادی که به‌صورت مجردی زندگی می‌کنند عدد صفر و برای کسانی که با خانواده زندگی می‌کنند عدد یک را اختیار می‌کنند
monthly housing costs	هزینه‌های ماهیانه مسکن خانوار	second earner in house	در صورت وجود بیش از یک فرد شاغل در خانواده عدد یک و در غیر این‌صورت صفر اختیار می‌کنند
reforme	هزینه‌نوسازی و تعمیر مسکن را نشان می‌دهد اگر در سال جاری بابت آن هزینه‌ای انجام شده باشد عدد یک اختیار می‌کنند و در غیر این صورت صفر است		